

Persdossier
Tentoonstelling Utopia & More
Universiteitsbibliotheek Leuven
20.10.2016 >< 17.01.2017
www.utopialeuven.be

INLEIDING UTOPIA & MORE

Utopia & More. Beide namen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wie 'Utopia' hoort, denkt haast meteen aan de Engelse humanist. En, omgekeerd, waar de naam 'More' valt, volgt bijna onmiddellijk ook de titel van zijn 'gouden boekje'. Naast de *Lof der Zotheid* van Erasmus is *Utopia* misschien wel het bekendste werk uit de Neolatijnse letteren. More en Erasmus waren ook boezemvrienden. Erasmus had zijn *Lof* opgedragen aan More en More liet zijn *Utopia* indekken en promoten door Erasmus en diens kennissenkring. Beide werken benaderden ernstige onderwerpen op een speelse wijze. Met zijn *Utopia* vestigde More zijn naam definitief. Het boek zou worden gelezen, vertaald, gedrukt en herdrukt – telkens weer.

Maar More is zoveel meer dan de auteur van *Utopia*. Hij was een humanist in hart en nieren die al even bedreven het werk van de kerkvader Augustinus becommentarieerde, als epigrammen in de beste klassieke traditie uit zijn literaire hoed wist te toveren. Hij beheerste het Grieks en onderhield een drukke, levendige correspondentie met talloze prominente humanisten. Maar zijn literaire en humanistische gedrevenheid vormde slechts één facet van zijn persoonlijkheid; zijn voornaamste bezigheden situeerden zich eigenlijk op een ander vlak. In de eerste plaats was More jurist, een advocaat die al heel vroeg grote bewondering afdwong en tot het hoogste politieke ambt zou opklimmen, dat van kanselier van Engeland. Bovendien was zijn hele leven doordeesemd van een diepe devotie. Die uitte zich niet alleen in zijn sobere levensstijl en noeste arbeid, maar ook in zijn geschriften. Een groot deel daarvan was trouwens sterk polemisch van inslag en had maar één doel: met hand en tand het katholieke geloof verdedigen. Tegen eender wie. Zelfs tegen zijn broodheer, de machtigste man van het land, koning Hendrik VIII van Engeland. Zoals bekend, zou dat verbeterd verzet hem fataal worden. En daarmee kwam ook een eigen More-cultus op gang die van de man een heel apart, sterk gekleurd beeld zou ophangen.

De Leuvense Universiteitsbibliotheek bezit **uniek materiaal** dat Mores veelzijdigheid treffend belicht. Het sprak dan ook voor zich dat de bibliotheek naar aanleiding van de vijfhonderdste verjaardag van *Utopia* – dat voor het eerst in Leuven door Dirk Martens werd gedrukt! – More een eigen tentoonstelling zou bieden. Op de tentoonstelling staat *Utopia* natuurlijk centraal. Maar zoals gezegd **is More meer, veel meer**. En dat hebben we willen tonen aan de hand van zijn **vele andere werken**, zowel in het Latijn als het Engels. Bijzondere aandacht besteden we aan zijn **banden met de Nederlanden**. Daar schreef hij niet alleen zijn eerste versie van *Utopia*, daar legde hij ook vele van de blijvende contacten met **vooraanstaande humanisten**. Uiteraard kunnen we ook niet voorbij aan de **postume verering** die More te beurt viel, in het bijzonder door de wijze waarop hij zijn **veroordeling en gevangenschap** onderging.

Het belang van de publicatie van *Utopia* in 1516 kan moeilijk worden overschat. More ging ingenieus te werk. Hij combineerde verschillende genres en maakte op basis

daarvan een heel eigen werk dat zowel de ernst van de Griekse wijsgeer Plato bevatte als de ironie van de satiricus Lucianus. Hij presenteerde zijn beschrijving van het eiland Utopia ook als het verslag van een ontdekkingsreis. Een meesterzet, want zo paste het werk perfect binnen de populaire stroom verslagen over de ontdekking van de Nieuwe Wereld. Al deze **bronnen** komen aan bod op de tentoonstelling. Maar More lag ook zelf aan de basis van een hele **traditie**, al beseftte hij dat niet zelf natuurlijk. Een traditie die niet alleen de naam van zijn meesterwerk draagt, maar ook zijn persoon ver overstijgt. Op de tentoonstelling bieden we een fijne staalkaart van de schier **onuitputtelijke stroom van utopische geschriften** die onmiddellijk na het verschijnen van *Utopia* op gang kwam. Niet alleen boeken, maar ook verschillende projecties dompelen de bezoeker onder in een echte droomwereld.

ONZE TOPSTUKKEN

In 1715 publiceerde Nicolas de Gueudeville in Leiden een **Franse vertaling** van *Utopia*. Het was niet de eerste Franse vertaling, maar wel de eerste die geheel geïllustreerd was. De uitgave bevat **zestien unieke gravures** van de hand van de Leidse graveur Frans van Bleyswyck. De stijl van Bleyswyck is sterk door het Franse classicisme geïnspireerd, maar vertoont, vooral bij de interieurs, een zekere invloed van een Hollandse stijl. De hier getoonde illustratie is de enige (K4v) die door Bleyswyck werd gesigneerd. Het betreft een scène uit de *Utopia* waarin verteld wordt dat in Utopia verloofden elkaar voor het huwelijk naakt mogen zien, met de bedoeling om later ontgoochelingen te vermijden. We tonen niet alleen het originele boek, maar dompelen de bezoeker helemaal onder in Utopia door verschillende van die prachtige gravures uitvergroot op een eigen eiland te presenteren.

Niet alleen het boek *Utopia* is aanwezig, ook de auteur zelf krijgt een prominente plaats. De in Antwerpen geboren **Anthonio de Succa** was een specialist in het vervaardigen van portretten van voormalige heersers die de Nederlanden ooit hadden bestuurd. Op vraag van de Aartshertogen Albrecht en Isabella verrichtte hij speciaal onderzoek naar de heersers uit de illustere huizen van Oostenrijk, Bourgogne, Brabant en Vlaanderen. Tijdens die speurtocht moet hij ook op een onbekende kopie van Holbeins portret van More gestoten zijn. Aan de achterzijde van een blad waarop hij enkele werken beschrijft uit het huis van Thomas Worthington, kopieert hij zonder plaatsvermelding de **beeltenis van More**.

Net als andere humanisten onderhoudt Thomas More een **uitgebreid netwerk** aan correspondenten. Heel wat humanisten waarmee More bevriend is, zijn werkzaam in de Nederlanden: zijn boezemvriend Erasmus, die zijn befaamde *Lof der Zotheid* aan More opdraagt; Pieter Gillis, stadsgriffier van Antwerpen die een centrale rol speelt als gesprekspartner in Utopia; Hiëronymus Busleyden, raadsheer van de Grote Raad der Nederlanden en net als More een jurist en politicus met literaire aspiraties; Frans Cranevelt, stadspensionaris van Brugge, met wie More druk correspondeert; de Spanjaard Juan Luis Vives, die in Brugge woont en dankzij More ook ettelijke jaren in Engeland kan verblijven, en ga zo maar door. We tonen onder meer enkele **originele brieven** van More gericht aan Cranevelt – brieven uit de eigen collectie van de Universiteitsbibliotheek. In verschillende van Mores kattenbelletjes aan Cranevelt druipen het *esprit* en de humor, waarom More reeds als adolescent bekend stond, van

het papier. Grapjes over mevrouw Cranevelt, een dame van voorname afkomst voor wie More een boontje had, of over echtelijke genoegens waren niet verboden.

Utopia is zo'n veelzijdig werk dat het aanleiding heeft gegeven tot zeer uiteenlopende literaire werken. We tonen zowel politieke blauwdrukken en beschrijvingen van ideale steden als bekende dystopische romans en echte avonturenverhalen. Overbekend is natuurlijk *Gulliver's Travels* van Jonathan Swift. Maar niet veel later verscheen een gelijkaardig werk in het Latijn – het **laatste grote utopische geschrift in het Latijn**. Het gaat om de *Onderaardse reis van Klaas Klim* door de Deen Ludvig Holberg, die ook wel bekend staat als de 'Molière van het Noorden' en algemeen wordt geroemd als de vader van de Deense en Noorse literatuur. Op de tentoonstelling tonen we een mooie uitgave van Holbergs roman met een prachtig portret van de man.

TWEE UNIEKE BLIKVANGERS

Een apart verhaal is natuurlijk de **terechtstelling** van More. Na zijn executie op 6 juli 1535, was zijn afgehakte hoofd nog een maand lang op de London Bridge te bezichtigen. Nadien zou het, zoals doorgaans gebeurde met de koppen van terechtgestelden, in de Theems worden geworpen. Mores oudste dochter Margaret wist dit echter te voorkomen. Ze kocht de beul om en nam het hoofd van haar vader mee naar huis, waar ze het bewaarde in een mengeling van kruiden. De schedel zou voor enige tijd het erfdeel van haar nazaten vormen, al verdween het relikwie uiteindelijk in de graftombe van de aangetrouwde familie Roper in de kerk van Saint Dunstan in Canterbury. Eén van de nekwervels, die met de terechtstelling mee van Mores lichaam werd gescheiden, kwam niet in voornoemde graftombe terecht. Het stukje bot werd eerst nog doorgegeven bij de Ropers. In 1645 werd het overgemaakt aan de directe afstammelingen van More. Mother Mary Augustina More, de laatste afstammeling in directe lijn, maakte in 1753 de oversteek naar het vasteland en bracht de **nekwervel van More** mee. Tot op heden wordt het **relikwie** in Brugge bewaard, zij het ingewerkt in een lijst om een 18de-eeuwse kopie van Holbeins portret van de heilige. **Thomas More zal dus na 500 opnieuw fysiek aanwezig zijn in Leuven!**

Uit de collecties van het **Château de Blois** is een paneel tentoongesteld met de **executie van More**. In het voorplan van het schilderij wordt More door een menigte naar het schavot geleid. De soldaten, uitgedost in Romeins aandoende harnassen, verraden de identiteit van de kunstenaar, de Franse Antoine Caron of een schilder uit diens directe omgeving. De heilige zelf gaat gekleed in een lang ruwwollen gewaad. In tegenstelling tot de gekende voorstelling van More door Holbein, wordt hij hier afgebeeld met een lange baard. Tijdens zijn gevangenschap weigerde Thomas zich namelijk te scheren.

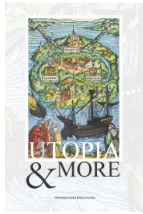
GEZINSPARCOURS 'DE BRIEF VAN UTOPIA'

Er is een geheimzinnige brief van het eiland Utopia aangekomen in de Universiteitsbibliotheek geschreven in het Utopiaanse alfabet. Helemaal onleesbaar dus! Als echte speurneuzen kunnen de kinderen op tocht in de tentoonstelling Utopia & More.

Gratis.

Geschikt voor kinderen 8 – 12 jaar.

PUBLICATIES BIJ DE TENTOONSTELLING

CATALOGUS

Dirk Sacré, Erik De Bom, Demmy Verbeke en Gilbert Tournoy (reds.), *Utopia & More. Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie* (Leuven: Leuven University Press, 2016)

Vijfhonderd jaar geleden legde Dirk Martens in Leuven *Utopia* ter perse. Om de verjaardag van dit meesterwerk van Thomas More (1477/78–1535) passend te vieren organiseert de Leuvense Universiteitsbibliotheek in het najaar van 2016 een tentoonstelling. Die biedt een portret van More als humanist, staatsman en polemist, belicht zijn contacten met de Nederlanden en staat stil bij zijn terechtstelling en postume faam. Daarnaast gaat de tentoonstelling uitgebreid in op *Utopia* zelf en tal van bekende en minder bekende utopische werken. Prikkelende essays over al deze onderwerpen en gedetailleerde beschrijvingen van de tentoongestelde objecten vindt de lezer in de bundel *Utopia & More. Thomas More, de Nederlanden en de utopische traditie*. En voor wie nóg meer wil, bevat het boek ook een aantal extra lemmata die de context schetsen en meer werken voorstellen.

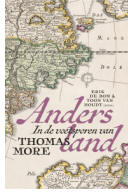
Verkrijgbaar in het Nederlands voor 37 € aan de balie van de Universiteitsbibliotheek.

DE BOEKENWERELD

De Boekenwereld, blad voor Bijzondere Collecties is een trimestrieel tijdschrift voor liefhebbers van (oude) boeken en prentdrukkunst. Sinds 2015 zijn er vier inhoudelijke partners (Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, Universitaire Bibliotheken Leiden en de Universiteitsbibliotheek van de KU Leuven) die elk verantwoordelijk zijn voor één themanummer. Het Leuvense nummer van 2016 is – uiteraard – gewijd aan 500 jaar Utopia, met bijdragen van o.a. Erik de Bom, Marcus de Schepper en Christophe Geudens en Demmy Verbeke. Zowel de drukgeschiedenis van Thomas Mores *Utopia* als latere werken in de utopiaanse traditie (tot de achttiende eeuw) komen aan bod. Op deze manier is dit nummer een echte aanrader voor al wie op zoek is naar bijkomende lectuur over Utopia en de utopiaanse gedachte.

Verkrijgbaar in het Nederlands voor 9 € aan de balie van de Universiteitsbibliotheek.

PRIKKELENDE ESSAYS OVER DE UTOPISCHE TRADITIE

Erik De Bom & Toon Van Houdt (reds.), *Andersland. In de voetsporen van Thomas More* (Antwerpen: Polis, 2016).

Mensen dromen altijd van een betere, heerlijke nieuwe wereld. Een van de meest tot de verbeelding sprekende voorbeelden is het boek *Utopia*, de beschrijving van Thomas Mores hoogstpersoonlijke droomwereld: een niet-bestaande ideale eilandstaat. More publiceerde het boek in Leuven in 1516 en zijn werk maakte furore. *Utopia* vormde het begin van een nieuw literair genre. In het kielzog van More zouden vele anderen – denkers én doeners – op zoek gaan naar hun ideale Andersland. De zoektocht gaat nog altijd door.

Andersland toont de voorlopers en navolgers van Thomas More. Een rijke utopische traditie die aanlokkelijk of angstaanjagend is – en vaak beide tegelijk. Met bijdragen van Kevin Absillis, Gregory Claeys, Erik De Bom, Lieven De Cauter, Thomas Decreus, Jef Janssens, Marc Laureys, Piet Lombaerde, Christoph Pieper, Geert Roskam, Louis Tobback, Rik Torfs, Christophe Van Gerrewey en Toon Van Houdt. En een voorwoord van Hans Achterhuis.

Verkrijgbaar in het Nederlands voor 24 € aan de balie van de Universiteitsbibliotheek.

PRAKTISCHE INFORMATIE

OPENINGSUREN

De tentoonstelling *Utopia&More* is elke dag open van 10 tot 18 uur. De Universiteitsbibliotheek is gesloten op 25 december en op 1 januari. Op donderdag is de Universiteitsbibliotheek geopend tot 22 uur.

Online <http://www.utopialeuven.be/nl/tickets-en-info>

ONTHAAL

Universiteitsbibliotheek
Mgr. Ladeuzeplein 21
3000 Leuven
cultuurUB@kuleuven.be

Tel. 016/ 32 46 60

OPENINGSUREN

Maandag tot zondag van 11:00 tot 18:00 Donderdag van 11:00 tot 22:00

TICKETPRIJZEN INDIVIDUELE BEZOEKERS*

Individueel ticket € 4 (korting 3 €)

Utopia&More Combiticket 10€ (korting 8€)
incl. Utopia & More in de Universiteitsbibliotheek + gebouw + torenbezoek

Utopia Combiticket 16€ (geen korting)
incl. Utopia & More in de Universiteitsbibliotheek Leuven + Op zoek naar Utopia in M - Museum Leuven + toegang tot de toren van de Universiteitsbibliotheek + Yto Barrada-tentoonstelling in M - Museum Leuven + EUtopia in M - Museum Leuven + de vaste collectie en de schatkamer van Sint-Pieter van M

*De audiogids is steeds inbegrepen in de ticketprijs.

LIJST MET BRUIKLEENGEVERS

Artes Universiteitsbibliotheek KU Leuven
Bijzondere Collecties Universiteitsbibliotheek KU Leuven
Bibliotheek Bisschoppelijk Seminarie Gent
Campusbibliotheek KU Leuven Kulak Kortrijk
Château royal de Blois
CRKC – Museum Parkabdij Heverlee
Huis Draeck Antwerpen
Klooster van Nazareth Brugge
Koninklijke Bibliotheek van België
Kunstraprimonium KU Leuven
Maritiem MuZEEum Vlissingen
Maurits Sabbebibliotheek KU Leuven
Rijksarchief Hasselt
Rijksarchief Leuven
Rijksmuseum Amsterdam
Universiteitsarchief KU Leuven
Universiteitsbibliotheek Gent
Universiteitsbibliotheek Leiden

COLOFON EN PARTNERS

Algemene coördinatie
Marleen Reynders

Projectleider
Katrien Smeyers

Productie-adviseurs

Maarten Bassens
Mark Derez

Curatoren

Erik De Bom
Dirk Sacré
Toon Van Houdt
Demmy Verbeke

Scenografie

Exponanza Gent

Utopia & More is een tentoonstelling van de Universiteitsbibliotheek in samenwerking met de Dienst Kunst en Erfgoed KU Leuven en kadert binnen het stadsfestival 500 jaar Utopia.

PERSCONTACTEN

Marleen Reynders
Persverantwoordelijke *Utopia&More*
Universiteitsbibliotheek Leuven
+32 (0)476 79 02 26

marleen.reynders@kuleuven.be

PERSFOTO'S

Via deze link kan u terecht op onze pressroom waar u een selectie aan afbeeldingen kan terugvinden.

<https://bib.kuleuven.be/bijzondere-collecties/valorisatie/tentoonstellingen-1/persfotos>.

Op aanvraag kunnen ook andere afbeeldingen ter beschikking gesteld worden.